

Annales

Instituti

Archaeologici

XIII - 2017

Godišnjak

*Instituta za
arheologiju*

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU
INSTITUTE OF ARCHAEOLOGY

Adresa uredništva/Editor's office address

Institut za arheologiju/Institute of Archaeology
HR-10000 Zagreb, Ulica Ljudevita Gaja 32
Telefon/phone 385 (0) 1 6150250
fax 385 (0) 1 6055806
e-mail: iarh@iarh.hr
http://www.iarh.hr

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

Marko Dizdar

Izvršne urednice/Desk editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Tehničke urednice/Technical editors

Andreja Kudelić
Marina Ugarković

Uredništvo/Editorial board

Katarina Botić, Siniša Krznar, Ivana Ožanić Roguljić, Ana Konestra, Andreja Kudelić, Asja Tonc,
Marina Ugarković

Izdavački savjet/Editorial committee

Vlasta Begović, Marko Dizdar, Dunja Glogović, Snježana Karavanić, Goranka Lipovac Vrkljan, Branka Migotti, Kornelija Minichreiter, Ante Rendić Miočević, Tajana Sekelj Ivančan, Tihomila Težak Gregl, Željko Tomičić, Ante Uglešić

Lektura/Language editor

Renata Draženović (hrvatski jezik/Croatian)

Dizajn/Design

REBER DESIGN

Korektura/Proofreaders

Andreja Kudelić
Marina Ugarković
Katarina Botić

Računalni slog/Layout

Hrvoje Jambrek

©Institute of archaeology, Zagreb 2017.

Annales Instituti Archaeologici uključeni su u indeks/
Annales Instituti Archaeologici are included in the index:
Clarivate Analytics services - Emerging Sources Citation Index

Ovaj rad licenciran je pod Creative Commons Attribution By 4.0 međunarodnom licencom /
This work is licenced under a Creative Commons Attribution By 4.0 International Licence

SADRŽAJ

Arheološka istraživanja

- 9 **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
Rezultati zaštitnih istraživanja kasnoavarodobnoga groblja Šarengrad – Klopare
- 19 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Sotin – Srednje polje i Dunavska ulica – istraživanja višeslojnih nalazišta u Podunavlju 2016.
- 26 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Arheološka istraživanja u Sotinu i Vinkovačkim Banovcima 2016. godine
- 34 **Katarina Botić**
Bršadin, Pašnjak pod selom – rezultati arheoloških istraživanja 2016. godine
- 40 **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja nalazišta Batina – Sredno 2016. godine
- 46 **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, arheološka istraživanja 2016.
- 50 **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2016.
- 54 **Marko Dizdar**
Rezultati istraživanja groblja latenske kulture Zvonimirovo – Veliko polje u 2016. godini
- 57 **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
Dolina – Babine Grede – istraživanje kasnobrončanodobnoga naselja u Posavini 2016. godine
- 64 **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
Druga sezona arheoloških istraživanja kasnosrednjovjekovnog arheološkog kompleksa Grubišno Polje – Šuma Obrovi

CONTENTS

Archaeological Excavations

- 9 **Marko Dizdar
Anita Rapan Papeša
Andrea Rimpf**
Results of the rescue excavation on the Late Avar cemetery on the site Šarengrad – Klopare
- 19 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Sotin – Srednje polje and Dunavska street – Research of multilayer sites in the Danube Region in 2016
- 26 **Daria Ložnjak Dizdar
Marko Dizdar**
Archaeological research in Sotin and Vinkovački Banovci 2016
- 34 **Katarina Botić**
Bršadin, Pašnjak pod selom – results of the archaeological excavations in 2016
- 40 **Tomislav Hršak
Tino Leleković
Marko Dizdar**
Research results of the Batina – Sredno site in 2016
- 46 **Kornelija Minichreiter**
Slavonski Brod, Galovo, Archaeological Research 2016
- 50 **Saša Kovačević**
Nova Bukovica – Sjenjak 2016.
- 54 **Marko Dizdar**
Research results of the La Tène culture cemetery at Zvonimirovo – Veliko polje in 2016
- 57 **Daria Ložnjak Dizdar
Marija Mihaljević
Marko Dizdar
Mario Gavranović**
Dolina – Babine Grede – Research of the Late Bronze Age settlement in Posavina in 2016
- 64 **Tatjana Tkalčec
Siniša Krznar**
Second season of archaeological excavations of late medieval complex at Grubišno Polje – Šuma Obrovi site

73 Tajana Sekelj Ivančan Ivan Valent Ostaci talioničke radionice na lokalitetu Hlebine – Velike Hlebine	73 Tajana Sekelj Ivančan Ivan Valent <i>The remains of the smelting workshops at the Hlebine – Velike Hlebine site</i>
77 Siniša Krznar Rezultati istraživanja lokaliteta Torčec – Cirkvišće 2016. godine	77 Siniša Krznar <i>Research results from Torčec – Cirkvišće site in 2016</i>
82 Hrvoje Kalafatić Mateja Hulina Zaštitna istraživanja srednjovjekovnog lokaliteta Kutina – Sečevine Okoli	82 Hrvoje Kalafatić Mateja Hulina <i>Rescue excavations of medieval site Kutina – Sečevine Okoli</i>
84 Snježana Karavanić Andreja Kudelić Kalnik-Igrišće – rezultati arheoloških iskopavanja u 2016. godini	84 Snježana Karavanić Andreja Kudelić <i>Kalnik-Igrišće – results of archaeological excavations in 2016</i>
88 Andreja Kudelić Filomena Sirovica Arheološka iskopavanja na nalazištu Kurilovec – Belinščica	88 Andreja Kudelić Filomena Sirovica <i>Archaeological excavations at the Kurilovec – Belinščica site</i>
92 Tatjana Tkalčec Burg Vrbovec u Klenovcu Humskom – nastavak arheološko-konzervatorskih radova na kuli u 2016.	92 Tatjana Tkalčec <i>Castle Vrbovec in Klenovec Humski – continuation of archaeological and conservation works on the keep in 2016</i>
97 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Beničić Enrico Cirelli Stancija Blek (Tar), istraživanja 2016. godine – utvrđivanje najranije faze kompleksa	97 Bartul Šiljeg Ana Konestra Gaetano Beničić Enrico Cirelli <i>Excavations at Stancija Blek (Tar) in 2016 – establishing the earliest phases of the complex</i>
103 Ana Konestra Nera Šegvić Paula Androić Gračanin Ranko Starac Arheološka topografija otoka Raba: geofizička, sondažna i topografska istraživanja u 2016. godine	103 Ana Konestra Nera Šegvić Paula Androić Gračanin Ranko Starac <i>Archaeological topography of the island of Rab: geophysics, trial excavations and topographic research in 2016</i>
111 Kristina Jelinčić Vučković Emmanuel Botte Audrey Bertrand Arheološko istraživanje na lokalitetu Novo Selo Bunje na otoku Braču, 2016. godine	111 Kristina Jelinčić Vučković Emmanuel Botte Audrey Bertrand <i>Archaeological excavation on the Novo Selo Bunje site on the island of Brač, 2016</i>
117 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić Arheološka istraživanja rimske vile u uvali Soline na otoku Sveti Klement (Pakleni otoci, Hvar), lipanj 2016. godine	117 Marina Ugarković Ivančica Schrunk Vlasta Begović Marinko Petrić <i>Archaeological research of a Roman villa in Soline Bay on the island of St. Clement (Pakleni Islands, Hvar) in June 2016</i>

Terenski pregledi

123   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Terenski pregled i probna iskopavanja na izgradnji dijela istočne obilaznice Vinkovaca

126   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Terenski pregled na prostoru općina Belišće, Marijanci i Donji Miholjac u 2016. godini

133   **Zorko Marković**
Katarina Botić

Rezultati terenskog pregleda općina Našice i Podgorač 2016. godine

141   **Katarina Botić**

Preliminarni rezultati geofizičkih istraživanja i geoloških uzorkovanja na lokalitetima istočne Slavonije 2016. godine

152   **Tatjana Tkalčec**

Terenski pregled općine Grubišno Polje u 2016. godini

160   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Terenski pregledi na području Podvelebita i Gacke (Grad Senj, Lukovo, Otočac)

163   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Terenske aktivnosti projekta RED u 2016. godini: geofizička istraživanja i terenski pregledi

Field Surveys

123   **Marko Dizdar**
Hrvoje Vulić

Field survey and trial excavations during the construction of the Vinkovci bypass route

126   **Hrvoje Kalafatić**
Bartul Šiljeg

Field survey on the territory of Belišće, Marijanci and Donji Miholjac municipalities in 2016

133   **Zorko Marković**
Katarina Botić

Results of a field survey of Našice and Podgorač municipalities in 2016

141   **Katarina Botić**

Preliminary results of geophysical research and geological sampling of eastern Slavonian sites in 2016

152   **Tatjana Tkalčec**

Field Survey of the Municipality of Grubišno Polje in 2016

160   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra

Field survey in the areas of sub-Velebit Coast and Gacka (Senj, Lukovo, Otočac)

163   **Goranka Lipovac Vrkljan**
Ana Konestra
Mato Ilkić
Fabian Welc
Radosław Mieszkowski

Project RED's field activities in 2016: geophysical and field surveys

Zračna arheologija

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Zračno rekognosciranje u istočnoj Slavoniji 2016. godine

Aerial archaeology

168 Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Aerial reconnaissance in eastern Slavonia in 2016

Bioarheologija

175 Jadranka Boljunčić

Dodatni rezultati istraživanja arheoloških ljudskih ostataka s dvaju nalazišta u sjevernoj i istočnoj Hrvatskoj na planu primjene računalne tomografije (CT-a)

Bioarchaeology

175 Jadranka Boljunčić

Additional research results on archaeological human remains from two sites from Northern and Eastern Croatia in terms of the application of computed tomography (CT)

Ostala znanstvena djelatnost Instituta za arheologiju

182-190

Additional scientific activity of the Institute

182-190

Zračna arheologija
Aerial Archaeology

Zračno rekognosciranje u istočnoj Slavoniji 2016. godine

Aerial reconnaissance in eastern Slavonia in 2016

Bartul Šiljeg
Hrvoje Kalafatić

Primljeno/Received: 31. 03. 2017.
Prihvaćeno/Accepted: 15. 04. 2017.

Istraživanje je provedeno tijekom 2016. godine, a cilj je bio snimanjem iz zrakoplova, u drugoj polovici lipnja, otkriti nove arheološke lokalitete na području istočne Slavonije te vidjeti kako se u tom razdoblju vide već poznati lokaliteti. Snimalo se dronom u svim godišnjim dobima kako bi vidjeli je li moguće prepoznati lokalitete u različitim uvjetima i kako ti uvjeti utječu na vidljivost poznatih lokaliteta. Prepoznato je 50-ak novih lokaliteta.

Gljučne riječi: istočna Slavonija, zračna arheologija, terenski pregled
Key words: eastern Slavonia, aerial archaeology, field survey

Tijekom 2016. godine a zaključno s 15. studenim Institut za arheologiju iz Zagreba proveo je arheološka daljinska istraživanja i rekognosciranja lokaliteta na području Slavonije.¹

Arheološkim zračnim rekognosciranjem iz zrakoplova snimano je 21. lipnja na liniji Čepin, Osijek, Tenja, Klisa, Vera, Trpinja, Pačetin, Marinci, Banovci, Otok, Ivankovo, Vinkovci, Mirkovci, Nuštar, Gaboš, Markušica, Koprivna, Koritna, Laslovo i Korođvar. Uz već poznate, zabilježen je cijeli niz novih lokaliteta. Letilo se sa Čepinske zračne luke. Cilj je bio vidjeti kako se u ove dvije županije vide arheološki ostaci u periodu prelaza proljeća u ljeto. Po dosadašnjim saznanjima iz 2014.–2016. godine (Šiljeg, Kalafatić 2015: 135–141; 2016: 213–222) trebalo bi letjeti u nešto ranijem terminu sazrijevanja pšenice. U promatrane tri godine, datumski gledano to je uvijek bilo različito u rasponu od 01. do 15. lipnja.

Ova godina posebno je posvećena snimanju dronom u svim godišnjim dobima kako bi vidjeli je li moguće prepoznati lokalitete u različitim uvjetima i kako ti uvjeti utječu na vidljivost poznatih lokaliteta kao Čepin Graškovina (sl. 1) sopotsko kružno naselje (Šiljeg, Kalafatić 2016: 213, sl. 1). Dron se pokazao vrlo korisnim za pojedine lokalitete i manje arheološke zone. Praćenje pojedinih lokaliteta/zona kroz cijelu godinu omogućilo je prepoznavanje novih dijelova lokaliteta (novi kružni oblici: jame, manje skupine tumula) kao na lokalitetu Tordin-

ci – Vinogradska mlaka (Krznić Škrivanko 2012: 35), gdje uz poznata dva veća kruga prepoznamo još jedan manji (sl. 2–3).

Analiza zračnih snimaka iz drugih izvora – satelitski snimci i snimci cikličnih snimanja DGU-a – potvrdila je postojanje nekih lokaliteta koji su uočeni tijekom zračnog snimanja u lipnju. Pregledom satelitskih snimaka (dostupnih na internetskim stranicama: Google Earth, Bingmaps) koje su se pojavile u zadnju godinu dana zabilježen je niz novih lokaliteta. Jedno od njih je Gajić – Ulica (sl. 4). Nakon višegodišnjeg istraživanja uočili smo neke pravilnosti u pojavljivanju lokaliteta na zračnim snimkama koje su omogućile prepoznavanje pojedinih lokaliteta na već prikupljenim snimkama. U istraživanje su uključene i snimke sa stranice Ministarstva graditeljstva i prostornog uređenja (ispu.mgipu.hr) koje prikazuju stanje prije 1968. na ortofoto crno-bijelim snimcima, te povijesni kartografski prikazi Habsburške monarhije: Prva vojna izmjera (1763.–1787.) i Druga vojna izmjera (1806.–1869.). Na povijesnim vojnim izmjerama prikazana su uzvišenja koja danas prepoznamo kao višeslojna nalazišta (Hermanov vinograd, Kliško brdo). Kombiniranjem zračnih snimaka te kartografskih prikaza otkriveno je dosta novih lokaliteta. Snimak iz 1968. godine prikazuje jasno gradište iznad Vuke koje ima podgrađe i vjerojatno još jedno manje srednjovjekovno utvrđenje na padini prema koritu Vuke (sl. 5–6). Na istim snimkama vidi se i zemljano utvrđenje u Nuštru, Zidine (sl. 7) koje je danas u zaraslom šumarku u minsko sumnjivom području (Tomičić 1996:19–53). Oba utvrđenja prikazana su i na Vojnim izmjerama Habsburške monarhije.

Rekognoscirana je većina uočenih nalazišta te je na većini pronađen arheološki materijal (uglavnom keramika). Prelimirani pregled keramike pokazao je da se radi o lokalitetima iz gotovo svih arheoloških razdoblja, ali najviše iz neolitika, kasnobrončanog doba, antike i kasnog

¹ Arheološka istraživanja uglavnom su pokrivala područja Osječko-baranjske županije Vukovarsko srijemske županije. Financirana su iz sredstava Ministarstva kulture Republike Hrvatske prema Ugovoru br. 49-122-16 (Ugovor Klasa: 612-08/15-31/0262; Ur.broj: 532-04-01-01-02/5-16-02) od 30. lipnja. 2016. godine i vlastitih sredstava IARH-a., a provedena prema Rješenju nadležnog Konzervatorskog odjela u Osijeku od 06. rujna 2016. godine (Kl. UP/1-612-08/16-08/0454; Ur. br.: 532-04-02-05/01-16-4). Uz voditelja dr. sc. Bartul Šiljega u istraživanjima sudjelovao je djelatnik Instituta za arheologiju dr. sc. Hrvoje Kalafatić, znanstveni suradnik, kao zamjenik voditelja te suradnici: Krešimir Šobat, Simona Celcner, Goran Mitrović i Dalibor Svetić.

Sl. 1 Čepin, Graškovina, sopotska kultura (snimio: H. Kalafatić, 11. 01. 2016.)

Fig. 1 Čepin, Graškovina, Sopot culture (photo: H. Kalafatić, 11th January 2016)

Sl. 2 Tordinci –Vinogradska mlaka, sopotska kultura (snimio: H. Kalafatić, 02. 06. 2016.)

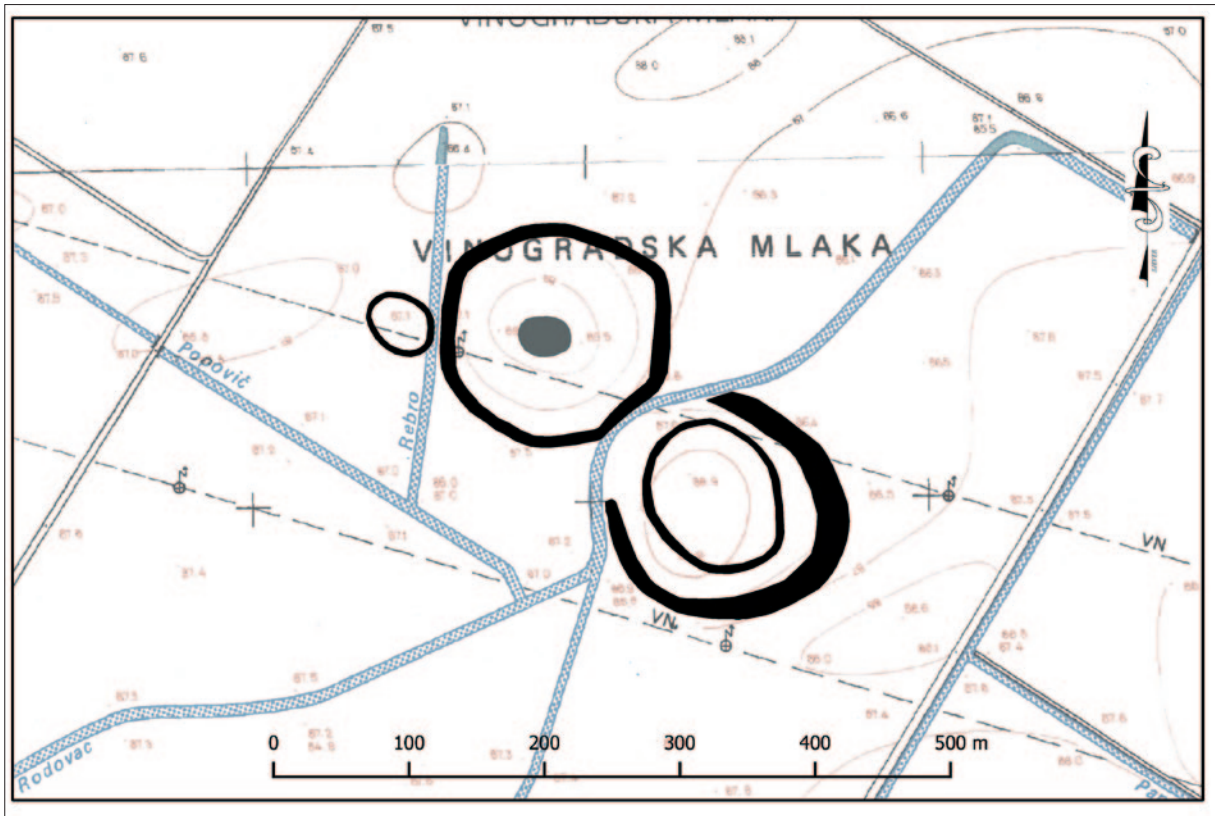
Fig. 2 Tordinci – Vinogradska mlaka, Sopot culture (photo: H. Kalafatić, 2nd June 2016)

srednjeg vijeka. Rekognosciranjem su zabilježeni i antički lokaliteti (sl. 8), iako se na snimkama nisu vidjeli standardni prikazi antičkih građevina na zračnim snimcima kao vile i logori (Bertók, Gáti 2014). Većina pripada razdoblju od 2. do 4. stoljeća.

Arheološkim zračnim istraživanjima u 2016. g. otkriven je cijeli niz ostataka arheoloških struktura koje su tek manjim dijelom evidentirane u arheološkoj literaturi. Posebnost ovakvog pristupa je da se dobio i prostorni ra-

spored pojedinih nalazišta što svakako pomaže u zaštiti pojedinog lokaliteta. Sa novih 50-ak lokaliteta proučenih u 2016 godini prepoznalo se preko 200 arheoloških lokaliteta na području istočne Slavonije u razdoblju od 2014. do 2016. godine. Ovaj broj pokazuje koliko je ova vrijedna metoda otkrivanja i proučavanja arheoloških lokaliteta. Lakšu stručnu i znanstvenu obradu sve većega broja lokaliteta i snimaka omogućit će GIS baza dizajnirana za ovaj način proučavanja arheološkog krajolika.

Sl. 3 Tordinci – Vinogradska mlaka, sopotska kultura (izradila: K. Turkalj, 2016.)

Fig. 3 Tordinci – Vinogradska mlaka, Sopot culture (made by: K. Turkalj, 2016)

Sl. 4 Gajić – Ulica, neolitik i eneolitik (prema Google Earth, 19. 08. 2015.)

Fig. 4 Gajić – Ulica, Neolithic and Eneolithic (after Google Earth, 19th August 2015)

Sl. 5 Bogdanovci – Gradina, orthofoto prikaz prije 1968. godine (ispu.mgipu.hr)

Fig. 5 Bogdanovci – Gradina, orthophoto image before 1968 (ispu.mgipu.hr)

Sl. 6 Bogdanovci – Gradina, (snimio: H. Kalafatić, 21. 06. 2016.)

Fig. 6 Bogdanovci – Gradina, (photo: H. Kalafatić, 21st June 2016)

Sl. 7 Nuštar – Zidine, orthofoto prikaz prije 1968. godine (ispu.mgipu.hr)

Fig. 7 Nuštar – Zidine, orthophoto image before 1968 (ispu.mgipu.hr)

Sl. 8 Ivanovac – Mali Dioš, rimski lokalitet (snimio: K. Šobat, 09. 05. 2016.)

Fig. 8 Ivanovac – Mali Dioš, Roman site (photo: K. Šobat, 9th May 2016)

Literatura

- Bertók, G., Gáti, C. 2014, *Old Times - New Methods: Non-Invasive Archaeology in Baranya County (Hungary) 2005-2013*, Archaeolingua, Budapest.
- Krznarić Škrivanko, M. 2012, Nalazišta sopotske kulture na vinkovačkom području, *Acta musei Cibalensis*, Vol. 5, 11–46.
- Šiljeg, B., Kalafatić, H. 2015, Zračna arheologija u istočnoj Slavoniji 2014. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XI, 135–141.
- Šiljeg, B., Kalafatić, H. 2016, Zračno rekognosciranje, Osječko-baranjska županija 2015. godine, *Annales Instituti Archaeologici*, Vol. XII, 213–222.
- Tomičić, Ž. 1996, Monasterium – Monuštar – Nuštar: korijeni prošlosti, in: *Nuštar, Zbornik radova*, Ljubišić M. (ed.), Zagreb, 19–53.

Summary

The basis of the research was a comparative image study of 4 cyclic photogrammetric surveys made by Republic of Croatia State Geodetic Administration from 1997 to 2015. Satellite imagery and Internet geographic services, such as Google Earth, Bing maps, Croatian Internet geodetic and agricultural map services, were also extensively used in this research. Spatial analysis of aerial images was combined with Internet historical map and image. A valuable resource is also the digitalized vertical images originated before 1968, available since 2015 (Produced by Military Geographical Institute, Belgrade). Sites were selected according to the results of the above mentioned analysis, to conduct of aircraft photographic surveys in 2013 to 2016. UAVs have been used to record target areas and sites, which significantly increased the number of newly discovered sites. The satellite imagery and aerial photography data were compared with results of the systematic field survey. Consequently, more than 200 (new 50 in 2016) archaeological sites were identified throughout the area.

